
FORMATION OF SOFT SKILLS OF CHILDREN ET PRESCHOOL AGE THROUGH THE USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN WORKING WITH CREATIVE STORYTELING

Penka ValchevaUniversity “Prof. d-r Asen Zlatarov” – Burgas, Bulgaria, pepa.valcheva@gmail.com

Abstract: The development of speech must be seen not only in the linguistic aspect (such as mastering the phonetic, lexical and grammatical habits of the child), but also in the area of communication skills (forming the child's skills to interact with peers and adults) that are important not only for the culture of speech, but also for the culture of communication. Communicative competence in pre-school age is therefore seen as the ability of children not only to form separate phrases but also to choose those that best reflect the necessary concrete behavior in individual speech situations and speech interaction because language as a means of communication it only makes sense in a given context. Namely the relationship between communication and socialization could lead to the formation of children of so-called soft skills. The child's ability to understand a specific speech situation in which he / she is placed allows him / her to actively master the language. In order to structure its narrative and select the correct means of expression, the child is placed in an imaginary speech situation, which largely directs his speech in the service of the specific communicative task and forms the basis of communicative competence. At preschool age, it covers the social context of language competency, that is, everything related to the situation in which the child communicates through language and by all means. The development of the communicative side of the creative storytelling at preschool age requires the development of such a system of speech tasks that stimulates both the creative imagination and the fulfillment of the communicative task set forth in the narrative process. This article focuses on the communicative side of verbal creativity by analyzing the ability of children to organize their own speech in accordance with a specific communicative purpose. It provides a tool for assessing the communicative focus of creative stories by analyzing the correspondence of the produced text with the theme, the preferred speech genre and the speech means that children use in their narrative.

Keywords: soft skills, communicative competence, creative story, preschool age

ФОРМИРАНЕ НА МЕКИ УМЕНИЯ У ДЕЦАТА В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ ЧРЕЗ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ИНОВАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ РАБОТА С ТВОРЧЕСКИ РАЗКАЗ**Пенка Вълчева**Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас, pepa.valcheva@gmail.com

Авторът изказва благодарност към научен проект № НИХ – 413/2018 г. „Изследване на контекстните компетенции в предучилищна и начална училищна възраст и разработване на конкретни педагогически модели за подкрепа на детската личност“ за финансиране на настоящата работа.

Резюме: Развитието на речта трябва да се разглежда не само в лингвистичен аспект (като овладяване от детето на фонетически, лексикални и граматически навици), но и в сферата на комуникативните умения (формиране на умения у детето да общува с връстници и възрастни), които са важни за формирането не само на култура на речта, но и на култура на общуване. Ето защо комуникативна компетентност в предучилищна възраст се разглежда като способност на децата не само да формират отделни фрази, но и да избират онези от тях, които най-адекватно отразяват необходимото конкретно поведение в отделните речеве ситуации и речево взаимодействие, защото езикът като средство на комуникация има смисъл само в даден контекст. Именно връзката между комуникацията и социализацията би могла да доведе до формирането у децата на т.н. меки умения. Способността на детето да разбира конкретна речева ситуация, в която е поставено му позволява да овладява активно езика. За да структурира разказа си и да подбере правилно изразните средства, детето се поставя във въображаема речева ситуация, която до голяма степен насочва изказването му в услуга на определената комуникативна задача и формира основите на комуникативната компетентност. В предучилищна възраст тя обхваща социалния контекст на проявление на езиковата компетентност, т.е. всичко, свързано със ситуацията, в която детето общува чрез езика и то с всички възможни средства.

Развитието на комуникативната страна на творческия разказ в предучилищна възраст налага разработването на такава система от речеви задачи, която да стимулира както творческото въображение, така и изпълнението на поставената комуникативна задача в процеса на разказването. В настоящата статия се поставя акцент върху комуникативната страна на словесното творчество, като се анализира умението на децата да организират собствената си реч в съответствие с определена комуникативна цел. Предлага се инструментариум за оценка на комуникативната насоченост на творческите разкази, като се анализират съответствието на продуцирания текст с темата, предпочитания речеви жанр и речевите средства, които децата използват в повествованието си.

Ключови думи: меки умения, комуникативна компетентност, творчески разказ, предучилищна възраст

Приоритетите на днешното предучилищно образование са свързани преди всичко с развитието на социалните умения на детето, на неговите способности и отношения, които помагат за социализацията му. Образованието, прието в този социален аспект, изпълнява множество задачи, в които заедно с усвояването на знания се извеждат и уменията.

В доклада „Образованието: едно скрито съкровище“ на Комисията за образование през XXI век, ръководена от Ж. Делор, са определени фундаменталните принципни положения на образованието изобщо, които отразяват съвременните европейски тенденции на глобализация и интеграция, а именно:

- Да се научим да знаем;
- Да се научим да действваме;
- Да се научим да живеем заедно;
- Да се научим да се реализираме. [1,1996: 12]

Тези принципи обуславят прехода от усвояването на комуникативно-речеви умения в контекста на родноезиковото обучение към формирането на меки умения, свързани с реализацията на толерантност, гравитност и сътрудничество, като компонент на комуникативната компетентност на детето.

Родният език играе уникална роля в личностното развитие на човека. Език и реч традиционно в психологията, философията и педагогиката се разглеждат в единство, в което се преплитат различни страни на психическото развитие: мислене, въображение, памет, емоции. Като основно средство на човешкото общуване и познаване на действителността, езикът служи като основен канал за приобщаване на детето към културните и духовни ценности на обществото, които от своя страна имат фундаментално значение при формирането на меки умения.

„Меките умения, наречени от Б. Вълчина социални, са всички форми на поведение, които ни помагат точно да съобщим нашите емоции и потребности. По този начин се формира по-висока социална компетентност, помагача на децата да поемат отговорност за собственото си поведение, което ще допринесе за позитивна промяна в социалните им знания, умения и компетенции за справяне с различни ситуации. Липсата на меки умения може да се дължи на различни причини. Най-общо някои хора не са се научили да изразяват своите емоции, защото не са имали подходящи ролеви модели по време на израстването си.” [2, 2008: 97]

При формирането на меки умения чрез обучението по български език и литература в предучилищна възраст се използват методи и похвати в съответствие с възрастовите особености и интересите на децата. Всяка поставена словотворческа задача е с цел развитие и усъвършенстване на умението им да общуват, да употребяват правилно в речта си думи и изрази, да прилагат подходящи стратегии при решаването на комуникативни задачи и на тази основа да изразяват точно мислите и чувствата си. [3, 2014: 60]

Усилията на педагога са насочени към формиране, развитие и усъвършенстване на комуникативната компетентност на детето, разбирана като умения за общуване съобразно спецификата на комуникативната ситуация. Комуникативната компетентност е в пряка връзка с потребността на детето да общува; с умението му да разбира казаното, да извлича смисли от кратки текстове, които слуша и само да конструира такива. Тя е понятие с абстрактен характер, чието съдържание включва както основно ядро от знания за езика и за механизмите на неговото функциониране, така и сложни комуникативни умения, които осигуряват успешното участие на индивида в процеса на речево общуване. В контекста на меките умения комуникативната компетентност се изразява в усвояването на речеви навици, свързани с различни социални практики на обществото.

В най-широк смисъл комуникативната компетентност се интерпретира като способност на индивида да участва успешно в процеса на комуникация. Ваня Кръстанова дава следната дефиниция на понятието:

„Комуникативната компетентност представлява функционална система от знания, умения и навици за резултатно общуване с вербални и невербални средства.“ [4, 2009: 11]

Комуникативната компетентност според Божидар Ангелов е пряко свързана с определена социална ситуация, като акцентира върху разширяването и задълбочаването на връзката на детската личност със света чрез езика. Ето защо под комуникативна компетентност авторът разбира способността за установяване и поддържане на необходимите контакти между отделните хора. За децата от предучилищна възраст тя придобива следния вид: „комплекс от общи свойства на речта, реализиращи способността не само да се формират отделни фрази, но и да се избират онези от тях, които най-точно отразяват социалните норми на поведение в отделните актове на речево взаимодействие.“ [5, 2007: 65]

Същностните характеристики на комуникативната компетентност като част от меките умения се определят от особеностите и спецификата на речевото общуване като вид социална дейност. Оттук произтичат диференциалните признаци на комуникативната компетентност като система. По-важни от тях са следните:

- а) динамичност – свързва се с употребата на езика в различни комуникативни ситуации;
- б) хетерогенност (наличие на различни по характер компетентности в ядрото на комуникативната компетентност) – речевото общуване изисква разнообразни комуникативни умения;
- в) социална детерминираност всяко общуване е акт на социално взаимодействие между хората;
- г) културна обусловеност – съобразява се с наложените културни практики на обществото, които са неотменна част от контекста на всяко междуличностно взаимодействие на индивидите;
- д) индивидуална рефлексивност има отношение към различните нагласи и способности на личността. [4, 2009:11]

В теорията на обучението по роден език, където приоритетно се работи върху вербалната комуникация, комуникативната компетентност представя в инвариантен вид сложния комплекс от знания, умения и навици, които са необходими на децата за успешно, резултатно и пълноценно речево общуване.

Към решаващата роля на езика в процеса на социализация е насочен интересът на социолозите. Р. Бел например, застъпва тезата за съществуващата корелация между принадлежност към определена социална класа и ползваната от нея езикова форма и достига до утвърдението, че социалната класа може да известна степен да се определя от лингвистични термини. Според Бел сферата на социализация - първичните единици на социалния живот, базисните социални институти, фундаменталните процеси - всички до един са опосредствани от езика и са възможни благодарение на него. [6,1980: 54] Или, казано с други думи, социопсихологическият модел на езика обединява езиковата и социалната компетенция. За Р. Бел степента на разбирането на съобщението от слушателя е в зависимост от неговата комуникативна компетенция, представена в осмислянето на съобщението, в термините на езиковата и социалната компетенция. Тази взаимовръзка е едновременно предпоставка и резултат от осъществяването на субект - субективни взаимовръзки между детето и другите деца, между детето и педагога, които обуславят междуличностните взаимодействия и създават условия за изграждането на детската личност в процеса на общуване, в който се проявява комуникативната потребност. [7, 1998: 95]

В този именно смисъл развиването на комуникативните умения в предучилищна възраст е резултат от динамично променящото се възпитателно взаимодействие между педагога и децата, характеризиращо се с непрекъснато засилване на кооперираните им усилия за съвместна дейност, в която самостоятелният избор, самоконтрол и самооценка на децата са дискретно и вещо подпомагани от педагога. Така, като участват в различни комуникативни ситуации, децата извършват съпоставка между комуникативното намерение и получения резултат. Осъзнават ефективността или неефективността на определено комуникативно умение и извършват съзнателен подбор, който отново експериментират в други, нови комуникативни ситуации. Или с други думи, обобщават Даскалова, Балабанова и Златева, колкото повече детето комуникира, толкова по-добре се научава да прави това. [7, 1998: 95]

Според М. Лисина комуникативните умения на децата се развиват чрез игрите и различните видове самостоятелна дейност в трите форми на общуване – ситуативно-делова, извънситуативно-познавателна и извънситуативно-личностна. [8,1985] Във възникналата преди третата година ситуативно-делова форма на общуване, която продължава да се разгръща в перспективен план, детските комуникативни умения се оценяват от възрастния. Педагогът със своето доброжелателство и сътрудничество подпомага осъществяването на общуване чрез предметно-действени операции, в които неговите комуникативни умения са образец за подражание. Което ще рече, че смяната на деловата мотивация, присъща на ситуативно-деловото общуване с познавателна, в извънситуативно-познавателно общуване обединява потребностите от уважение, внимание и сътрудничество и създава среда на комуникативни умения за опознаване, сравняване,

анализиране на обектите и явленията, както и за формулиране на съждения за причинно-следствени връзки. [7, 1998: 96]

Към петата - шестата година деловата и познавателната комуникация се допълват от личностната, която характеризира извънситуативно-личностното общуване. Засилва се потребността от съпреживяване и взаимно разбиране. Двете участващи във възпитателното взаимодействие страни - децата и педагогът, са кооперирани усилията си за съвместна дейност, в която „с помощта главно на речеви средства се извършва усилено приобщаване към моралните ценности, нормите и правилата на социалните взаимоотношения, откриващите се перспективи при промяна на обществената позиция на детето“ [9, 1994: 241], като педагогът, който е „носител на социално - нравствени качества, близко доверено лице и високателен приятел на детето“ [9, 1994: 241], спомага за развиване на комуникативните умения на отделното дете.

Формирането на меки умения чрез творческия разказ в предучилищна възраст може да се осъществи чрез словотворчески задачи, при реализирането на които децата се поставят в относително въображаема комуникативно-речева ситуация с ясно определена комуникативна цел.

Ситуацията на речевото общуване обхваща не само комуникативната ситуация, но и социокултурната ситуация, която включва условията, свързани със социалните взаимоотношения, позициите, правилата на поведение. Тя е в пряка връзка и с общокултурните знания, които влияят върху акта на общуване, така също и с психологическите фактори, предопределящи отношенията между комуникантите. [10, 1998:20] В този смисъл А. А. Леонтиев споделя: „За да общува пълноценно, човек трябва да владее редица умения. Той е длъжен първо – да умее бързо и правилно да се ориентира в условията на общуване; второ – да умее правилно да планира своята реч, правилно да избере съдържанието на акта на общуване; трето – да намери адекватни средства за предаване на това съдържание; четвърто – да умее да обезпечи обратна връзка.“ [11, 1974:33]

Характерът на изказването в най-голяма степен се определя от целта на общуване. Съобразно с нея се избира адресатът (възможният участник в речевата ситуация, способен да удовлетвори конкретното комуникативно намерение); темата (кръгът от факти и явления, които да бъде предмет на общуването); комуникативната стратегия (изборът на речево и неречево поведение, насочено към достигане на целта); начинът на изказване (как да се изгради речта така, че да се постигне очакваният ефект от комуникацията). [10, 1998:21]

Идеен проект

Целта на изследването е да провери доколко децата в IV подготвителна група на детската градина могат да конструират собствен текст в съответствие с определена комуникативна цел.

Задачи:

1. Да се подберат подходящи методически похвати за разгръщане на педагогическа технология с цел продуциране на комуникативно пълноценни творчески текстове.
2. Да се подберат подходящи критерии за комуникативно-целеви анализ, разкриващи способността на децата да конструират изказванията си съобразно целта на общуването.

Методика на изследването:

1. В началото на изследването децата в групата трябва да се разделят на два отбора. На всеки отбор следва да се раздадат по четири чифта карти, изобразяващи глава и крайници на животни от различен вид: птици, бозайници и земноводни. Децата трябва да сглобят частите на животните и да ги назоват. В кратка беседа следва да се актуализират знанията им за всяко животно, като се обсъдят неговата големина, части на тялото, следа на живот и хранене.
2. След това с помощта на учителя отборите трябва да си разменят по две горни и две долни карти и да сглобят нови животни, като съединят частите на истинските (аглутинация). Учителят трябва да предложи за съединяване части на животни от един вид, например: глава на патка с крак на орел; глава на слон с крак на мечка; глава на тюлен с крак на крокодил.
3. Следва именуване на новополучените животни и поставяне на словотворческата задача, която е различна за двата отбора.

Първи отбор: „Разкажете за най-смешното животно, което сте виждали, като си помагате с картите.“

Втори отбор: „Разкажете за най-страшното животно, което сте виждали, като си помагате с картите.“

4. Учителят поставя задача за активно слушане към всички деца: „Поставете заглавие на разказа, който ще чуете.“
5. След като изслуша няколко разказа, учителят разменя задачите на отборите.

Критерии и показатели за комуникативно-целеви анализ:

За анализ на продуцираните творчески текстове ще използваме модифициран вариант на критериите и показателите, посочени от Р. Танкова [10, 1998:60-66]

Критерии	Показатели
Постигнат комуникативен успех	Съответствие между поставената словотворческа задача и заглавията, предложени от останалите деца - слушатели
Предпочитан речеви жанр	Повествование / Описание / Разсъждение Характерът на словотворческата задача предполага изпълнението ѝ да се осъществи предимно чрез текст – описание, но по-богатият речеви опит на децата в продуцирането на повествователни текстове, както и отсъствието на речеви образец, който да ги ориентира към словесно рисуване, предполага вариативност в избора на речеви жанр.
Образно-оценъчен характер на изказването	Употреба на прилагателни имена и наречия в изказването
Експресивност на изказването	Емоционални паузи, промени в интонацията и темпа на речта, междуметия

Посочените словотворчески задачи се предвиждат за изпълнение без предоставянето на речеви образец. Децата самостоятелно трябва да изградят текста си, като подберат подходящите изразни средства, съобразно целта на изказването: в единия случай те трябва да разсмеят слушателите си, а в другия – да представят страшно животно. Именно в съответствието между комуникативното намерение на автора и емоционалния отговор на адресата откриваме възможност за формиране на меки умения у децата посредством творческия разказ в предучилищна възраст.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Делор, Ж. 1996, Образованието – скрито съкровище. Доклад на международната комисия по образование за XXI век пред ЮНЕСКО, С.
- [2] Вълчина, Б. 2008, Овладяване и повишаване на социалните умения и компетенции на младите правонарушители, Затворно дела, С., Кн.4
- [3] Нешкова, Р. 2014, Емоционална компетентност на учениците, С., Рива,
- [4] Кръстанова, В. 2009, Комуникативната компетентност и съвременните ѝ проявления в езиковото обучение, Сб. Комуникативната компетентност в езиковото и в литературната обучение. Пл., УИ „Паисий Хилендарски“, 8-19.
- [5] Ангелов, Б. 2007, Комуникативни аспекти на ранното чуждоезиково обучение. С., УИ „Св. Климент Охридски“
- [6] Белл, Р. 1980, Социolingвистика. Цели, методи, проблеми. М.
- [7] Даскалова, Ф., М. Балабанова, Сл. Златева. 1998, Игра, общуване, език (в детската градина). Бл.
- [8] Лисина, М. 1985, Общение и реч: развитие речи у детей в общении со взрослыми. Под ред. М. И. Лисина. М.
- [9] Димитров, Д. 1994, Предучилищна педагогика. Бл.
- [10] Танкова, Р. 1998, Моделиране на текст. В помощ на обучението за развитие на комуникативно-целесъобразна реч. Пл., Сема 2001
- [11] Леонтьев, А. А. 1974, Психологические проблемы массовой коммуникации. М.

